

Rik Nijland

Betaald parkeren, zorgtaken, biomassa, energievliegtuigjes of natuurbegraven; terreinbeheerders richten zich op alternatieve, soms gloednieuwe inkomstenbronnen. Om de touwtjes aan elkaar te knopen, om recreatievoorzieningen op peil te houden of om nieuwe natuur te creëren en te onderhouden. Natuur moet maatschappelijke meerwaarde gaan bieden.

Op Jachthuis Schijf in de gemeente Rucphen experimenteert eigenaresse Frederique de Bruin met de 'teelt' van eekhoortjesbrood en russula's; verwachte opbrengst 5000 euro per hectare. Geldersch Landschap en Kasteelen verhuurt mooie plekken voor bruiloften en partijen. Eén van de economische pijlers onder het landgoed Welna, tussen Epe en Nunspeet, is een zorghoutvesterij voor mensen met een verstandelijke beperking. Het vet is eraf bij de natuurbescherming en in het terreinbeheer. Sinds het eerste kabinet Rutte in 2010 aantrad, is de overheidsbijdrage voor natuur en landschap ruwweg met een derde gekrompen. Terreinbeheerders proberen daarom nieuwe inkomstenbronnen aan te boren. Harco Bergman, Staatsbosbeheerboswachter van het Kuinderbos profileert zich dan ook als groene ondernemer. Hij ontwikkelde een bus arrangement met de Orchideeënhoeve in Luttelgeest en bedacht een slim plan om motorzaagcursussen voor particulieren te organiseren; ze mogen daarna onrendabele dunningen uitvoeren en kunnen daarbij het hout dat vrijkomt tegen een gereduceerde prijs afnemen. Twee vliegen in een klap. Eigenaren en beheerders worden niet alleen gedreven door geldgebrek. Ze zijn zich ook in toenemende mate bewust van het afgenomen draagvlak voor natuurbescherming. Blijf het bijvoorbeeld niet erg stil toen staatssecretaris Bleeker het kapmes hanteerde? Natuur is er niet alleen voor doorgewinterde wandelaars of oud-jeugdbonders, maar is iets waar veel meer mensen van moeten profiteren en plezier aan beleven. Dat sluit aan bij de Natuurvisie die Sharon Dijksma, de voormalige staatssecretaris van Economische Zaken, in 2014 uitbracht. En die maatschappelijke inbedding gaat verder dan klassiekers als een uitgezette wandeling, de pannenkoekenboerderij, jacht en het verpachten van landbouwgrond.

Natuur met meerwaarde

Into The Great Wide Open, Vlieland, 2015 (foto: Jorien Bakker, Staatsbosbeheer).

Natuurlijke decors

'We zien een toename van het aantal evenementen in onze terreinen', zegt Imke Boerma van Staatsbosbeheer. 'Ik denk dat wij de grootste leverancier zijn van natuurlijke decors, zoals bij Oerol, Into The Great Wide Open of Dance Valley. Staatsbosbeheer heeft relatief veel terreinen bij de grote steden die zich ervoor lenen om grote aantallen mensen te ontvangen. Vroeger hielden we meer af; tegenwoordig is onze grondhouding: als het mag én het kan qua natuurwaarden en overlast voor de omwonenden, dan zeggen we 'ja'. Maar niet in het broedseizoen bijvoorbeeld.' Ongeveer 47 procent van de SBB-begroting, vertelt Boerma, komt nu al uit houtopbrengsten, biomassa, verhuur van vakantiewoningen en gebruik van gebouwen. Dat moet in de komende jaren naar 50 procent. 'Een paar jaar geleden is de houtproductie iets opgeschroefd, maar dat gaat om procenten meer per jaar. Waar vooral groei in zit, is de afzet van biomassa. Wat wij vroeger als afval naar de stort brachten, levert nu geld op. Zoals maaisel en top- en takhout dat tot chips is verwerkt. Dat gaat in gedroogde vorm naar de biomassacentrale waar Lelystad mee wordt verwarmd. Wij kunnen door onze schaalgrootte een gestage stroom garanderen. Vijf jaar geleden was dat een kostenpost, nu levert het geld op.' Ook gaat er grasmaaisel naar een Fins bedrijf dat daar eierdozen van maakt en naar safaripark Beekse Bergen voor de giraffes en de zebra's. Voorzichtig experimenteert de organisatie inmiddels ook met bijdragen van particulieren. Bovendien zoekt Staatsbosbeheer voor wat verkommerde bezittingen naar ondernemers die het gebied een nieuwe impuls kunnen geven en het onderhoud voor hun rekening willen nemen. Zo krijgt het piepkleine Vuurtoreneiland bij Durgerdam een restaurant; in de Chaamse Bossen vestigt zich een wellnessresort.

Nieuw is ook de samenwerking met het bedrijf Ampyx Power dat een ingenieuze manier van energieopwekking test. Van koolstofvezel gemaakte zweefvliegtuigjes die aan een lier achtjes draaien in de lucht leveren net zo veel energie op als een grote windturbine, vertelt Boerma. 'Maar er is veel minder horizonvervuiling en als de ingebouwde radar waarschuwt voor een zwerm vogels staan ze binnen een minuut aan de grond. De ecologische impact is dus veel kleiner dan van een gewone windmolen. Dat past bij ons. Het bedrijf zocht een testlocatie; wij hebben genoeg ruimte.' De extra inkomsten zet Staatsbosbeheer vooral in voor eigen speerpunten. 'Voor het beheer komt er nog altijd geld via de SNL-subsidies, maar we hebben ook een naam op te houden op het gebied van educatie, recreatievoorzieningen en extra aandacht voor kinderen. Al is helaas de tijd voorbij dat je voor een euro mee kon met de boswachter. Voor dat soort dingen krijgen we nog amper financiering van de overheid; terwijl de maatschappij daar wel veel belang aan hecht. Voor recreatievoorzieningen ontvangen we 33 euro per hectare per jaar. Een druppel op een gloeiende plaat. Daar onderhoud je geen ruiterspaden, bankjes, mountainbikeroutes, informatieborden, invalidepaden en picknickplaatsen van', aldus Boerma. 'En die voorzieningen willen we wel in de benen houden, omdat ze van wezenlijk belang zijn om de natuur beleefbaar te maken.'

Meer natuur

'Groen ondernemerschap betekent niet dat we geld verdienen aan de natuur', vindt Margreet van Beem van Natuurmonumenten, 'maar vóór de natuur. Als wij ondernemen, is dat om meer natuur te creëren en te onderhouden. Hoever je daarmee kunt gaan? De grens is voor ons duidelijk: het

halen van de natuurdoelen is heilig. Die mogen niet in het gedrang komen.' 'Extra geld is zeker nodig', betoogt Van Beem. 'Wij zijn geen onderneming die winst moet maken, maar er zijn steeds minder mensen die zich duurzaam verbinden aan de vereniging en dus zoeken we naar andere middelen.' Daarom is in 2012 de afdeling Ondernemen opgericht. In het boek *Ondernemen met natuur* van Hans Kamerbeek (zie hieronder) spreekt Henkjan Kievit van deze afdeling de ambitie uit dat hij in 2018 5 tot 10 procent wil bijdragen aan de omzet van de organisatie, minimaal 6 miljoen euro per jaar. Ook bij Natuurmonumenten ligt de nadruk inmiddels op de verkoop van meer hout en biomassa, moet de huuropbrengst van de vakantie-huisjes omhoog en dienen bezoekerscentra uit de rode cijfers te komen. Verder overweegt de natuurorganisatie in 2016 op drie plaatsen proef te draaien met betaald parkeren. Het grootste commerciële project is echter de ontwikkeling van 10 tot 15 natuurbegraafplaatsen, verspreid over Nederland, de eerste (35 hectare) op landgoed Huis ter Heide in de gemeente Loon op Zand. De ontwikkeling doet Natuurmonumenten samen met natuurbegraafplaats Heidepol in Arnhem. Belangstellenden kopen voor een paar duizend euro het eeuwigdurende grafrecht. Als het terrein vol is, wordt alle verharding opgeruimd en kan de natuur verder haar gang gaan. Het beheer kan tot in lengte

van jaren worden bekostigd uit een fonds dat is gevuld met een deel van het grafrecht. 'Het geld dat we er verder mee verdienen', aldus Van Beem, 'willen we gebruiken om nieuwe natuur aan te leggen.' Natuurmonumenten is niet de enige gegadigde op deze markt. Ook particulieren en gemeenten ontwikkelen natuurbegraafplaatsen; het crematorium in Bilthoven maakt gebruik van een terrein van Utrechts Landschap. Het verdienmodel lijkt aantrekkelijk, schrijft Hans Kamerbeek in het boek *Ondernemen met natuur*, al is de opbrengst afhankelijk van de toegestane grafelijkheid per hectare. Maar uitgesproken tegenstanders komen tot een andere slotsom. Op de websites natuurbegraafplaats-waaromniet.nl en geendodenindenatuur.nl rekenen zij voor

dat de belangstelling wel heel drastisch moet groeien om alle plannen te laten renderen.

Te hooggespannen

Voorzichtigheid past bij alle verdienmodellen. Econoom Rudy van Stratum en milieukundige Stijn van Liefland publiceren op hun site slimmefinanciering.nl regelmatig over de baten van groen ondernemen. In het essay *Verdienmogelijkheden groen in economisch perspectief* uit 2013, waarschuwen ze voor te hooggespannen verwachtingen. 'Verreweg de meeste verdienmogelijkheden voor de groene sector leveren relatief weinig op', schrijven ze. Het meest lucratief: vergaande samenwerking tussen Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. Ook Martijn van der Heide, econoom bij LEI Wageningen UR, is nog wat sceptisch over de financiële kansen. 'Iedereen heeft de mond vol van ondernemen met de natuur, maar kijk eens hoe moeilijk de Nationale Parken het hebben om aan geld te komen? Die spreken zelf inmiddels over bijverdienmodellen', aldus Van der Heide. 'Als het louter om geld gaat, zijn de eerste tekenen niet hoopgevend', meent de econoom. 'Maar ondernemen met natuur moeten we niet enkel en alleen afrekenen op hoeveel geld er binnen komt. Het gaat er ook om dat er in de samenleving meer betrokkenheid bij natuur ontstaat. Deze beweging maakt creatieve energie los, waardoor mensen en organisaties buiten hun eigen kaders gaan denken.'

Boekbespreking

Ondernemen met natuur. Tips voor grondeigenaren. Hans Kamerbeek.

2015. Uitg. Stichting Matrijs. ISBN 978 90 5345 505 0. 208 pag.

Prijs: € 24, 95, na 1 mei 2016 € 29,95.

Hoewel in 2020 de meeste natuursubsidies zijn afgeschaft, neemt de biodiversiteit in Nederland toe. Die prikkelde toekomstvisie schetst bioloog en journalist Hans Kamerbeek in het slothoofdstuk van *Ondernemen met natuur*, zijn nieuwste boek, dat in nauwe samenwerking met de Federatie Particulier Grondbezit tot stand kwam.

In die paar jaar tot 2020 verandert de wereld ingrijpend, betoogt de auteur. De overheid bestuurt op hoofdlijnen en de regelgeving is inmiddels gestroomlijnd. Particulieren en natuurorganisaties voeren het natuurbeleid uit met eigen inkomstenbronnen, bijvoorbeeld van zorgaanbieders, verzekeraars en andere ondernemers.

Dat is andere natuur dan die we kennen uit de periode van, laten we zeggen de wereldvreemde, subsidieverslaafde natuurbeheerders. Daarvoor in de plaats is rendabel groen gekomen dat met beide benen in de maatschappij staat, bijvoorbeeld doordat ondernemers er investeren in zorg, recreatie of schoon water en burgers aandelen natuur kopen. Daarbij wordt niet gemaald om een extra huisje, een dichtgegroeid heideveld, een weiland met zonnepanelen of een cursus mindfulness.

Kamerbeek geeft niet aan hoe de biodiversiteit daar wel bij vaart; wel biedt zijn boek een mooi, fijn geschreven overzicht van 347 verdienmodellen, besparingsmogelijkheden en adviezen

voor overheden om terreineigenaren en natuurbeheerders ter wille te zijn. Dit vormt de hoofdmoot van het boek: de onderbouwing dat natuur echt op eigen benen kan staan. Een idee dat overigens niet alleen bij Kamerbeek heeft post gevat. InnovatieNetwerk wil voor 2025 in Nederland 200 duizend hectare subsidievrije natuur realiseren.

Om dat voor elkaar te krijgen, is dit boek verplichte kost. Maar eigenlijk kan iedereen die een stukje groen onder zijn hoede heeft wel een leuk idee opdoen uit dit zeer uitvoerige overzicht. Of alle tips en ideeën ook daadwerkelijk lonen en wat die dan precies opleveren, wordt lang niet altijd duidelijk, maar het boek biedt een interessant beeld van de ondernemingszin die nodig is om de eindjes aan elkaar te knopen. Van blokhutten tot zomerkampen van biomassa tot een zorghoutvesterij; en van de teelt van paddenstoelen tot betaald parkeren, klimbossen en delfstoffenverkoop.

Daarnaast vertellen overwegend gelijkgestemde landgoedeigenaren, rentmeesters en natuurbeschermingsorganisaties in bondige interviews ook zelf hoe ze hun groen te gelde maken. Dat alles maakt *Ondernemen met natuur* een inspiratiebron voor nog meer creativiteit. Profeet Kamerbeek laat duizend bloemen bloeien, zij het zonder veel relativering, laat staan twijfel, of dat voldoende is om de natuur de eigen broek op te laten houden **Rik Nijland**